

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ АБО ПОДАРУНКІВ ТА ПОВОДЖЕННЯ З НИМИ**ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF RESTRICTIONS REGARDING THE RECEIVING OF IRREGULAR BENEFITS OR GIFTS AND DEALING WITH THEM****Василенко О.Ю., здобувач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права***ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Стаття присвячена аналізу адміністративно-правового регулювання обмежень щодо одержання неправомірної вигоди або подарунків та поведження з ними. Акцентується увага на положеннях ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», зокрема незрозуміло, чому норми цієї статті поширюються лише на осіб, зазначених у п.п.1-2 ч.1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», і виключає, зокрема «осіб, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією» та «кандидатів у народні депутати України, зареєстровані у порядку, встановленому Законом України «Про вибори народних депутатів України», кандидати на пост Президента України, зареєстровані у порядку, встановленому Законом України «Про вибори Президента України», кандидати в депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, кандидати на посади сільських, селищних, міських голів та старост». Відтак дію обмеження щодо одержання неправомірної вигоди або подарунків та поведження з ними варто розширити і на вищезазначені категорії осіб задля запобігання корупційним і пов'язаних із корупцією правопорушень. Встановлено, що нагальним є питання численних випадків визнання малозначності правопорушень, пов'язаних із порушенням обмеження щодо одержання подарунків, що обумовлює удосконалення адміністративно-правового регулювання цього напрямку.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правові засади, корупційне правопорушення, пов'язане з корупцією правопорушення, запобігання корупції, обмеження, неправомірна вигода.

The article is devoted to the analysis of the administrative and legal regulation of restrictions on receiving undue benefits or gifts and dealing with them. Attention is focused on the provisions of Art. 23 of the Law of Ukraine «On Prevention of Corruption», in particular, it is not clear why the norms of this article apply only to persons specified in paragraphs 1-2 of part 1 of Article 3 of the Law of Ukraine «On the Prevention of Corruption», and excludes, in particular, «persons who permanently or temporarily hold positions related to the performance of organizational-administrative or administrative-economic duties, or are specially authorized to perform such duties in legal to persons of private law, regardless of the organizational and legal form, as well as other persons who are not officials and who perform work or provide services in accordance with a contract with an enterprise, institution, organization» and «candidates for Deputies of Ukraine, registered in accordance with the procedure established According to the Law of Ukraine «On Elections of People's Deputies of Ukraine», candidates for the post of President of Ukraine, registered in accordance with the procedure established by the Law of Ukraine «On Elections of the President of Ukraine», candidates for deputies of the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea, regional, district, city, district in cities, rural, village councils, candidates for the positions of village, village, city heads and elders». Therefore, the effect of restrictions on the receipt of illegal benefits or gifts and their handling should be extended to the above-mentioned categories of persons in order to prevent corruption and corruption-related offenses. It was established that the issue of numerous cases of recognition of insignificance of offenses related to the violation of the restriction on receiving gifts is urgent, which conditions the improvement of administrative and legal regulation of this direction.

Key words: administrative and legal regulation, administrative and legal principles, corruption offence, corruption-related offence, prevention of corruption, restrictions, undue benefit.

Вступ. Важливу роль у запобіганні та мінімізації негативних наслідків корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень відіграють встановлені державою антикорупційні заборони, обмеження та вимоги. Одним із таких заходів є й обмеження щодо одержання неправомірної вигоди або подарунків та поведження з ними.

Деякі аспекти вказаної тематики досліджували такі науковці як М. Б. Желік, С. О. Конєва, О. В. Олішевський, В. А. Стрюкова, А. В. Титко, В. А. Шелестинський, В. В. Щепоткіна та інші.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження адміністративно-правового регулювання обмежень щодо одержання неправомірної вигоди або подарунків та поведження з ними.

Результати дослідження. Обмеження щодо одержання подарунків закріплене в ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», згідно якого особам, зазначеним у п.п.1,2 ч.1 ст. 3 цього Закону (особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та особам, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи [1].

Відповідно рішення, прийняте суб'єктом, на якого поширюється антикорупційне законодавство, на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважаються такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів.

Проте, незрозуміло, чому дана норма закону поширюється лише на осіб, зазначених у п.п. 1-2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», і виключає, зокрема:

– п. 3 – «особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією»;

– п. 4 – «кандидати у народні депутати України, зареєстровані у порядку, встановленому Законом України «Про вибори народних депутатів України», кандидати на пост

Президента України, зареєстровані у порядку, встановленому Законом України «Про вибори Президента України», кандидати в депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, кандидати на посади сільських, селищних, міських голів та старост»? Вважаємо, що дію обмеження щодо одержання неправомірної вигоди або подарунків та поведження з ними варто розширити і на вищезазначені категорії осіб задля запобігання корупційним і пов'язаних із корупцією правопорушень.

Також зауважимо, що подарунки, одержані даними особами, як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [1].

При цьому особи, зазначені у п.п.1,2 ч.1 ст. 3 цього Закону, можуть приймати подарунки, які відповідають загальноновизначеним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених ч.1 ст.23 цього Закону, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки (обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які даруються близькими особами чи одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси) [1].

Доречно зауважити, що у сфері запобігання корупції під подарунком мається на увазі не лише майно, матеріальні речі, але й грошові кошти (у т.ч. безповоротна фінансова допомога, благодійна допомога як «приховані форми» неправомірної вигоди чи подарунків), переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що надають / одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової. При чому обмеження розповсюджуються не лише на одержання (вимагання, прохання) подарунку суб'єктом, на якого поширюється дія ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» безпосередньо для себе, але й для його близьких осіб.

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у декларації, що зобов'язані щорічно подавати як суб'єкти декларування, повинні зазначити й подарунки. При чому неповідомлення (або несвоєчасне повідомлення) про одержання подарунка (від близької особи), вартістю понад 50 прожиткових мінімумів кваліфікується як неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про суттєві зміни у майновому стані.

Тому задля запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка ст. 24 Закону України «Про запобігання корупції» передбачені вимоги та особливості поведження з ними. Так, особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
- 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. У той же час за наявності сумнівів щодо можливості одержання подарунка, особа має право письмово звернутися для

одержання консультації з цього питання до Національного агентства за роз'ясненням [1].

Якщо ж особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації. Відповідно предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції [1].

Відповідно до ст. 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка. Та сама дія, вчинена особою, яка протягом року було піддано адміністративному стягненню за вказане вище порушення, – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [2].

Досліджуючи адміністративно-правове регулювання обмежень щодо одержання неправомірної вигоди або подарунків та поведження з ними, варто окремо зупинитися на понятті неправомірної вигоди, під якою законодавець розуміє грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав. Одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, на яку поширюється антикорупційне законодавство, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей є корупцією [1].

Розглянемо практичний випадок притягнення до відповідальності осіб за порушення обмежень щодо одержання неправомірної вигоди або подарунків та поведження з ними.

Так, ОСОБА_1, обіймаючи посаду голови Іванівської сільської ради, Чернігівського району, Чернігівської області, будучи посадовою особою місцевого самоврядування і згідно підпункту «в» пункту 1 ч.1 ст.3 Закону України «Про запобігання корупції» [1] і суб'єктом відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, в порушення вимог ч. 2 ст. 23, ст. 24 Закону, всупереч інтересам служби порушив встановлені Законом обмеження щодо одержання подарунків, а саме на підставі договору дарування земельної ділянки, посвідченого приватним нотаріусом, отримав у подарунок та набув право власності на земельну ділянку площею 0.15 га від ОСОБА_2, яка не є останньому близькою особою. Також, ОСОБА_1 на підставі договору дарування земельної ділянки, посвідченого приватним нотаріусом отримав у подарунок та набув право власності на ще одну земельну ділянку площею 0.15 га від ОСОБА_3, який не є останньому близькою особою.

В судовому засіданні ОСОБА_1 свою вину у вчиненні адміністративних правопорушень, передбачених

ч.1 ст. 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2] повністю не визнав та пояснив, що перебуваючи на посаді голови Іванівської сільської ради одержав в подарунок від своєї двоюрідної сестри ОСОБА_2 земельну ділянку та в подарунок від чоловіка своєї двоюрідної сестри ОСОБА_3 другу земельну ділянку. Оскільки обидві земельні ділянки він одержав від родичів, з якими його пов'язує спільне ведення господарства, одержання подарунку не пов'язане з виконанням ним обов'язків голови Іванівської сільської ради, тому вважає, що ніяких заборон та обмежень щодо одержання подарунків він не порушив.

Заслухавши думки прокурора та захисника, пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, пояснення свідків, дослідивши матеріали справи, суд дійшов висновку, що дарувальники ОСОБА_2 та ОСОБА_3 не є близькими для ОСОБА_1 особами в розумінні статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» [3], оскільки кожен з них мешкає окремо, кожен має власну родину, самостійне фінансове джерело існування, спільного сумісного майна з ОСОБА_1 ані ОСОБА_2, ані ОСОБА_3 не мають. У діях ОСОБА_1 вбачаються ознаки адміністративних правопорушень, передбачених ч.1 ст.172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2], а саме: порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. Тому суд постановив притягнути ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за ч.1 ст.172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення і накласти на нього стяг-

нення у вигляді штрафу в розмірі 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що складає 3400 грн. 00 коп. з конфіскацією подарунків: земельної ділянки НОМЕР_1; земельної ділянки НОМЕР_2 [3].

Висновки. Отже, у результаті дослідження адміністративно-правового регулювання обмежень щодо одержання неправомірної вигоди або подарунків та поведіння з ними, вважаємо доцільним зробити акцент на деяких проблемах у цій сфері:

1) несправедливими і дискримінаційними є положення ч.1 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», дія якої наразі поширюється лише на осіб, зазначених у п.п.1-2 ч.1 ст. 3 Закону і не розповсюджується на п.3-4 (особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, кандидати у народні депутати України, кандидати на пост Президента України, тощо);

2) нагальним є питання численних випадків визнання малозначності правопорушень, пов'язаних із порушенням обмеження щодо одержання подарунків, що обумовлює удосконалення адміністративно-правового регулювання цього напрямку;

3) законодавчого уточнення та уніфікації судової практики потребують об'єкти адміністративної та кримінальної відповідальності у випадку порушення обмеження щодо одержання неправомірної вигоди, подарунків та поведіння з ними, тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст.2056.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X зі змін. та доп. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.
3. Постанова Деснянського районного суду м. Чернігова від 22 липня 2019 року у справі № 750/5837/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83154856>.